

v. d. A.

DE BESTRAFFING VAN DEN OPSTAND VAN BRUGGE EN WESTELIJK-VLAANDEREN IN 1328

door

Dr. FR. BLOCKMANS, Gent.

Hoe het ideaal voor zelfstandig bestaan en verregaand medezeggenschap in 's lands bestuur van Brugge, dat 11 Juli 1302 bewerkte (1), naar Gent, dat Jakob Van Artevelde gaf (2), is overgegaan, ofschoon die twee grootmachten in XIVe eeuwsch Vlaanderen mekaar steeds benijd, tegengewerkt en in 1323-1328 zelfs bitter bekampt hebben, blijft een vraagstuk waarvan de elementen nog lang niet voorliggen. En toch zijn er in die periode 1302-1338 een heele reeks gebeurtenissen voorgevallen wier opheldering ongetwijfeld het hunne zullen bijdragen ter opklaring dier verschuiving van het politieke zwaartepunt in dit graafschap van de rijke Reieboorden naar de volkrijke Leie- en Scheldestad, wat den opbloei van Brugge tot Europeesche wereldmarkt slechts ten goede is kunnen komen. Een aantal dier zoo goed als onbestudeerde voorvallen wil 'k hier aanstippen, om te komen tot de hekatombe van Brugge's politiek overwicht en het tragisch einde der eenige mobilisatie van de landelijke bevolking in Westelijk- en Kust-Vlaanderen, namelijk 23 Augustus 1328, de vernietiging van Niklaas Zannekin's leger in den Slag bij Kassel (3).

Terwijl de bevrijding van het Fransche juk elders in Vlaanderen met een geweldige overwinning van het Gemeen was gepaard gegaan, waaraan zich weldra een doelbewuste ontwrichting van de kapitalistisch geschoeide grootindustrie en dito handel, de draperie, koppelde, te Ieper was dit in 1302 niet het geval geweest. Op 29 en 30 November nu tracht het lokale Gemeen dit hier eveneens te bereiken : het vermoordt een aantal schepenen en patriciërs, stelt een nieuwe magistraat aan, heft bedragen op de rijken, natuurlijk wegens voorheen geleden onrecht. In den beginne door den ruwaard van Vlaanderen, Filips van Thiëtte, gezien de dringende oorlogsomstandigheden erkend, wordt die « volksche » revolutie in 1304, in overeenstemming met Brugge en Gent, zwaar bestraft (4).

(1) BLOCKMANS (Fr), 1302. — *Vóór en Na. — Vlaanderen op een keerpunt van zijn Geschiedenis* (De Seizoenen, nr 9. — Antwerpen, 1941, in-12°).

(2) ROGGHE (P.), *Vlaanderen en het Zevenjarig Beleid van Jacob Van Artevelde : 1338-1345. — Een critisch-historische studie* (Basis-Reeks, nrs 9-10. — Brussel, s. d. 1941, in-8°).

(3) PLEIMION NAIBH. *Zannekin en de Vrijheidsstrijd van het Kustland van 1323 tot 1328* (Thielt, s. d. [1929], in-8°), is van wetenschappelijk standpunt een niet voldoende schenkend, doch niet onverdienstelijk werk van een leek in de Geschiedenis.

(4) LAMBIN (J. J.), *Verhael van den moord van eenige schepenen, raeden en andere inwoners der stad Ypre gebeurd den 29sten en 30sten November 1303, bewezen door echte bescheeden voormaels nooit in het licht gegeven.* (Ypre 1831, in-8°).

Op den bevrijdungskamp van 1302-1304 tegen Frankrijk volgt het vernederende Athis — (23?) Juni 1305 — met z'n ontzaggelijke boeten; pas in 1309 zal dit definitief door de steden en kasselrijen erkend worden. De heffingen sedert 1306 in verband met dit traktaat veroorzaken drie jaar later een geweldige opstand in het Land van Waas, door den graaf, Robrecht III van Bethune, in bloed gesmoord. Enkele jaren van zulke financieele afmelkingspraktijken en er barst te Aardenburg een betekenisvolle revolutie los tegen de bewindvoerders, die er van beschuldigd worden — gedeeltelijk terecht — 's konings geld en de stad in 't algemeen slordig te beheeren (1). Ook Gent kent in 1311 woelingen die een gedeeltelijke herintrede van het rijkere element in het stadsbestuur veroorzaken. Daar de graaf van Vlaanderen, om de uitspattingen van het machtsdronken Gemeen ten zijnen profijte te keer te gaan openlijk de bezittende klasse, waaronder vele vroegere Leliaarts, steunde, zag het Klauwaartsche Gemeen met groeiende v-bittering het resultaat van de met zooveel lijden betaalde medezeggenschap langzaam wegbrokkelen. Als Robrecht van Bethune in 1312, voor de helft van een jaarrente van 20.000 lb. Torn. door 't land op te brengen, in den afstand van Rijsel, Dowaai en Bethune toestemt, dan raakt de maat vol.

De herneming door den graaf van Vlaanderen in 1314 van het offensief tegen Filips den Schoone, gedubbeld door een herhaalde Leliaartsjacht en konfiskatie van vijandelijk goed (2), komt net op tijd om de hartstochten vrije baan te geven. Ofschoon machteloos, zal Robrecht er toch in gelukken de onderteekening van een uiteindelijke vrede tot in 1320 te verschuiven om voortaan te trachten die noodgedwongen te doen naleven. Ondertusschen kende de kasselrij van Sint-Winoksbergen in 1315-1316 een revolutie tegen haar keurheeren, gelijkaardig aan den opstand van Aardenburg in 1311, terwijl Gent in 1319 opnieuw, en tot 1338, volledig in de macht der poorterij, sterk Franschgezind, geraakt.

Als Lodewijk van Nevers in 1322 zijn grootvader opvolgt, dan komt er een volksvreemd en onkundig heerscher die reeds gespannen verhoudingen in Vlaanderen nog verergeren. Inderdaad, al van in 't begin, het vorstendom namelijk verworven hebbend bij de gratie van den Franschen koning tegen de aanspraken van zijn oom en tante, jongere kinderen van Robrecht III in, staat hij er op om zijn suzerein, tegelijk zijn oom, naar de oogen te kijken door de betalingen aan Frankrijk te doen hernemen. Geen middel was geschikter om den jongen graaf met zijn onderdanen in onmin te brengen, vooral Brugge, dat het grootste deel in dien last te torschen had. Wanneer Lodewijk in Juni 1323 de rechtspraak op het Zwin tegenover Sluis aan zijn grootoom en raadsman, Jan van Namen (een der jongere zonen van Gwij van Dampierre, begiftigd met die heerlijkheid) overdraagt, dan barst tegenover die elementaire miskennis der handelsbelangen van Brugge en de overige Zwinstadjes de heerschende ontevredenheid los. Die zaak om Sluis loopt

(1) Brussel, Algemeen Rijksarchief, Rekenkamers, Registers, nr 31.760: stadsrekening van Aardenburg van 1309-1310, wier bewaring men juist aan die moeilijkheden te danken heeft. Verder rusten er nog talrijke bescheiden dienaangaande te Gent, Rijksarchief, Tresorerie der graven van Vlaanderen, en te Brussel, Algemeen Rijksarchief, Rekenkamers, Oorkonden van Vlaanderen, 1e en 2e reeks.

(2) Het resultaat daarvan is neergelegd in het register: Rijsel, Archives départementales du Nord, Chambre des Comptes à Lille, B 6.949.

uit op een tocht der Reiestad en aanhang tegen Jan van Namen en dezes gevangename, terwijl het stadje zelf verwoest werd ofschoon Lodewijk van Nevers de Bruggelingen nog door zijn aanwezigheid in hun heir had pogen te beïnvloeden!

Dit welslagen moedigt de revolutionnaire elementen aan : in Westelijk-Vlaanderen, het Vrije en Brugge ontstaan zich steeds uitbreidende onlusten, hoofdzakelijk gericht tegen de magistraten (aanzienlijken en edelen) en tegen hun financieel wanbeheer. Voor Veurne Ambacht liep 't op 28 April 1324 op een scheidsgerecht van Robrecht van Kassel en van de drie « goede steden », Gent, Brugge en Ieper, uit (1), terwijl Brugge en het Vrije zich te Sint-Andries kort vóór 9 April van dit jaar met den graaf van Vlaanderen verzoenden. In dit laatste geval trad Lodewijk van Nevers tamelijk handig op : door de verantwoordelijkheid tot den veldtocht tegen Sluis op zich te nemen, maakte hij de baan vrij om, mits 'n zware geldboete (66.000 lb. Par.), zijne vergiffenis voor de jongste sociale onlusten door de betrokkenen gereedelijk te doen aanvaarden (2).

Niet zoodra was de graaf naar zijn geliefkoosde Fransche leenen, Rethel en Nevers, terug, of hier herbegint het spel. In de nu volgende periode wordt Lodewijk van Nevers zelfs te Kortrijk gevangen genomen en te Brugge opgesloten (23 Juni 1324 — 30 November 1325), dit terwijl zijn rivaal en oom Robrecht van Kassel ruwaard van het oproerige Vlaanderen, zijn grootoom en Robrecht's tegenstander Jan van Namen integendeel dit voor het den graaf getrouwe Gent en aanhang worden. Onder bedreiging van een Franschen inval eindigt deze grootscheepsche opstand tusschen 1 en 19 April 1326 met den vrede van Arques : de revolutionnairn zouden den koning 200.000 lb. Torn. als schadeloosstelling geven voor zijn militaire toebereidingen en den graaf een nieuwe boete (34.000 lb. Par.) opbrengen volgens dezelfde modaliteiten als de som van Sint-Andries, of in totaal 100.000 lb. Par. Die twee sommen moesten door Brugge, 't Vrije, Ieper Ambacht, enz., ook Geeraardsbergen, betaald worden in acht annuïteiten van Kerstmis 1326 af; Gent en Oudenaarde zouden daarvoor wegens hun trouw en ter vergoeding van de door de opstandelingen berokkende schade 100.000 lb. Torn. op 't deel van Filips van Valois bekomen (3).

Echter, ook Arques heeft hier de gemoederen niet tot bedaren gebracht : weldra herneemt de opstand met verdubbelde woede onder leiding van den anti-religieusen en kommunisteeren den geweldenaar Jakob Peyt, van Niklaas Zannekin en van den Brugschen burgemeester Willem De Deken. Die tweede periode wordt besloten met een algemeene aanval van den koning van Frankrijk samen met den graaf van

(1) PIRENNE (H.), *Le soulèvement de la Flandre maritime de 1323-1328. Documents inédits publiés avec une introduction* (Commission Royale d'Histoire. — Bruxelles, 1900, in-8°), p. 165 - 180, P. J. n°s 2 - 4.

(2) Dit verdrag was onopgemerkt gebleven omdat er geen tekst van bewaard lijkt te zijn; zie daarover : BLOCKMANS (Fr.), *Een financieel repertorium van Vanne Guy uit 1332 inzake de betalingen der steden en kasselrijen van Vlaanderen aan den graaf uit hoofde der verdragen van Pontoise, Sint-Andries en Arques, voortgezet tot 1336*, dat weldra in de publikaties der Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, in-8°, zal verschijnen.

(3) DE LIMBURG-STIRUM (Th.), *Codex diplomatique Flandriae inde ab anno 1296 ad usque 1327 ou Recueil de documents relatifs aux guerres et dissensions suscitées par Philippe-le-Bel, roi de France, contre Gui de Dampierre, comte de Flandre* (Société d'Emulations de Bruges. — Bruges, 1879-1889, in-4°), t. II, p. 387-398, no 356.

Vlaanderen, Gent en, ditmaal ook, Robrecht van Kassel tegen de opstandelingen. Deze, langs alle zijden bedreigd, verdeelden hun krachten in drie legers waarvan er een, aangevoerd door Niklaas Zannekin, te Kassel op 23 Augustus 1328 zwaar geslagen werd (1). Ondanks nog enkele flauwe stuiptrekkingen van revolutionnair verzet (Ieper en Seger Janszoon uit Brugge, Februari 1329) was hiermede het pleit beslecht en kon de straf gedikteerd worden.

Gezien het aanhouden, de heftigheid en 't voor de gevestigde orde gevaarvolle karakter van den opstand behoorde die bestraffing zoodanig te zijn dat voortaan herbeginnen uitgesloten was. Immers, volgens Froissart had Filips VI van Valois den graaf laten verstaan dat een nog eens herhaalde tusschenkomst van den koning in Vlaanderen Lodewijk funest zou zijn. De tuchtiging was dan ook grondig, veelzijdig en ongenadig. Vermits de koning zelf in het Zuiden van het land opgetreden was en zekere gedeelten van het graafschap aan andere leden der dynastie behoorden dan Lodewijk van Nevers (zoo het apanage van Robrecht van Kassel, het bezit van Jan van Namen, e.d.m.), is die bovendien ook nog complex.

De gesneuvelden te Kassel vormen natuurlijk een eerste categorie der individueel bestraffen; de ontsnaptten, evenals de andere oproerlingen uit Vlaanderen zouden ge- en waarschijnlijk ook wel ver-oordeeld worden. Velen moeten die rechtspraak niet afgewacht hebben en zijn uitgeweken, zooals de voornoemde Seger Janszoon naar Zeeland of Willem De Deken naar Antwerpen. Zij die gegrepen konden worden of, zooals die burgemeester van Brugge, uitgeleverd, zijn onthoofd of op vreeselijke wijze terechtgesteld geworden (W. De Deken te Parijs op 23-24 December 1328 (2), Seger Janszoon in Februari 1329). Dit was het lot van bijna alle vooraanstaande oproerlingen (3); te Gent alleen werden er 626 verbannen! Echter, de wraak van koning en graaf beperkte zich hier niet bij: de overwonnenen werden eveneens van hun bezit beroofd. Filips VI eigende zich de goederen der strijders te Kassel toe, waarvan hij later een derde aan den graaf, een soortgelijk aandeel aan Robrecht van Kassel voor wat zijn apanage betreft evenals aan nog andere heeren voor hun gebied overlaat (4). In de rest van Vlaanderen trad Lodewijk van Nevers op, terwijl Jan van Namen ongetwijfeld hetzelfde in zijn gebied deed ofschoon me daarvan geen bewijzen bekend zijn. Vandaar dat er, buiten de « Inventores des hirritages des Flamencs qui furent tueys en le bataille de Casseel » gepubliceerd door prof. H. Pirenne, nog gelijkaardige lijsten bewaard zijn voor het Brugsche Vrije en voor de streek van Geeraardsbergen (5). Samen met het register der inbeslagnamen voor geheel Vlaanderen

(1) Zie de hooger, bl. 39, n. 1 en bl. 40, n. 2 geciteerde werken.

(2) STEIN (H.), *Les conséquences de la bataille de Cassel pour la ville de Bruges et la mort de Guillaume De Deken, son ancien bourgmestre (1328)*, (Bulletin de la Commission Royale d'Histoire, 1899, p. 647-664).

(3) DE PAUW (N.), *L'enquête de Bruges après la bataille de Cassel, documents inédits publiés* (Bull. Comm. Roy. d'Hist., 1899, p. 665-704).

(4) PIRENNE (H.), *Soulèvement de la Flandre maritime*, p. 185-188, P. J. n° 8 en p. 193-194, n° 11.

(5) Daardoor verwerft men o.m. een aantal elementen over de fortuin van enkele vooraanstaande revolutionnaire leiders, zooals Niklaas Zannekin en Willem De Deken. De inner dier nieuwe inkomsten van den graaf was Ottenin Macet, een Italiaansch financier in dienst van Lodewijk van Nevers.

3/ van 1315, evenals met de gegevens over de konfiskaties van 1297 en 1302 door Gwij van Dampierre en de Klauwaarts, zal dit ongetwijfeld de studie der plattelandsche toestanden in het eerste derde van de XIVe eeuw, waarvan zoo weinig gekend is, vooruithelpen.

Buiten die individueele bestraffing is er ook een kollektieve van meervoudigen aard, namelijk menschelijk, financieel en juridisch. — Als borg der onderwerping moesten de overwonnen steden en kasselrijen van Vlaanderen hoopen gijzelaars stellen, die de koning een verblijfplaats in Frankrijk zou aanduiden. Brugge zag zoo onder meer op 17 September 1328 500 van zijn burgers, wevers, volders, scheerders, ververs, beenhouwers, enz. door de koninklijke kommissarissen onder de vurigste medestanders van het oproer gekozen worden om haar trouw aan koning en graaf te waarborgen. Een zelfde lot trof ook de andere betrokken gemeenschappen. — Al de betalingen aan Filips en aan Lodewijk ingevolge de voorafgaande vredesverdragen (Athis, 1305, Parijs, 1309, Pontoise, 1312, Sint-Andries, 1324 en Arques, 1326), tot nu zoo onregelmatig afgedragen, dienden voortaan stipt betaald te worden. Een rekapitulatie der stortingen tot delging van die verschillende boeten, voor den koning alleen al tot anderhalf miljoen pond beloopend, ontbreekt spijtig genoeg vooralsnog. Voor wat het deel van den graaf van Vlaanderen betreft, namelijk de halve rente, ingevolge Athis den suzerain in Rethel te bezetten en wegens den afstand van Waalsch-Vlaanderen in 1312 aan Robrecht van Bethune overgedragen 8.000 lb. Par., benevens de boete van 100.000 lb. Par. voor Sint-Andries en Arques hem door Brugge en Westelijk-Vlaanderen verschuldigd, is een staat van Vanne Guy, een Italiaan, algemeen ontvanger van Vlaanderen, uit het midden van 1332 bewaard, tot Augustus 1336 aangevuld door zijn opvolger en landgenoot, Niklaas Guydouche (1). Daaruit blijkt o.m. dat de meeste kasselrijen en steden van Vlaanderen vóór het begin van den Honderdjarigen Oorlog aan hun financieele verplichtingen tegenover den graaf ten minste tot den laatsten denier voldaan hebben. Of dit echter ook voor den koning van Frankrijk het geval is, zou moeten onderzocht worden.

Buiten die financieele lasten van het verleden heeft Kassel de oproerige gemeenschappen er ook nog nieuwe opgedrongen. Bij de onderwerping der meeste steden en kasselrijen aan den graaf van Vlaanderen heeft deze geprofiteerd om een bedrag los te maken, zoogenaamd als schadevergoeding. Brugge moest alzoo 100.000 lb. Par. betalen, het Vrije 40.000, Ieper 24.000, Kortrijk 5.000, Diksmuide 2.000, Veurne 1.000, enz. Ofschoon later dit bedrag soms verminderd geworden is, was die verplichte toelage toch een zware schadepost voor de betrokken leden. — Een nog gevoeliger strafmaatregel was de schepping voor Lodewijk van Nevers van een « nieuwe rente » ten laste der opstandige steden en kasselrijen in Westelijk en Kust-Vlaanderen. Voortaan zou Brugge den graaf jaarlijks 3.000 lb. Par. moeten afdragen, het Vrije eveneens 3.000, Damme 1.000, Aardenburg 500, enz. Deze jaarrente werd « nieuwe » genoemd in tegenstelling met die van 8.000 lb. Par. sedert 1312 voor het « transport » van Rijsel, Dowaaï en Bethune verschuldigd. Met al die geldelijke verrichtingen steeg het grafelijk inkomen van 1311 tot 1333 met ruim 145 %.

3H 2/ (1) Zie m'n hooger, bl. ~~10~~, n. ~~1~~, geciteerde publikatie.

ik
ek
Hoe belangrijk en hoe zwaar voor de tijdgenooten de tot nog toe beschouwde tuchting ook moge geweest zijn, misschien nog interessanter en zeker van grooter historische beteekenis is het juridische en administratieve aspekt van de aan de oproeringen van 1328 opgelegde straf. Na de nederlaag te Kassel had Lodewijk van Nevers als één der voorwaarden de afstand van de oude rechtsoorkonden geeischt, precies zooals hij zich ook de heffing van het ongeld — onrechtstreeksche beasting op het verbruik en de bedrijvigheid, de voornaamste der stadsinkomsten — opnieuw toegeeigend. Net zooals hij weldra, om de uitvoering der geldelijke stipulaties van de straf mogelijk te maken, toestaat andermaal het ongeld te heffen, zoo verleent hij de steden en kasselrijen ook een nieuw recht : van 1329 af tot 1332 reikt die juridische aktiviteit van de raadskamer van den graaf, Brugge, 't Vrije, Damme, enz. van een gelijkvormig geïnspireerd statuut voorzien. Inderdaad, het zeer merkwaardige hier in is dat het nieuwe recht van al de kleine stadjes uit het Vrije en het Zuid-Westen van Vlaanderen naar dezelfde patroon wordt geknipt, met Brugge als 't groote voorbeeld. Precies zooals voor het ongeld is hierbij ook een hernieuwde beklemtooning van het grafelijk gezag en van zijn inmenging merkbaar : hij kiest en stelt de schepenen en magistraten aan, plaatst een vertrouwensman bij de betrokken gemeenschap ter nazicht van zijn voorschriften. Deze juridische werkzaamheid, eerste grootscheepsche poging tot uniformisatie van het burgerlijk recht in Vlaanderen, werd door Lodewijk van Nevers zoo hoog aangeslagen dat een luxe-cartularium daarvan werd aangelegd; een symbolische miniatuur omlijst als randversiering het kapitale dokument, de onderwerping van Brugge, hoofd van den opstand van 1323-1328, aan Lodewijk, waarop bundel per bundel het nieuwe recht der steden en kasselrijen volgt, voor de belangrijkste (Brugge, 't Vrije, Ieper) vergezeld van een kopij der afgenomen rechtsbescheiden (1). Het is waarschijnlijk dat talrijke dezer keuren te dier gelegenheid vernietigd werden, zooals misschien het stadsrecht van Geeraardsbergen in z'n uitvaardigingen van Filips van den Elzas en Boudewijn van Konstantinopel (2).

o
m
ol
ard
R
me
R
Een totaal onbekend aspekt ook dier bestraffing is het feit dat Lodewijk van Nevers van de onderworpen gemeenschappen verkregen heeft dat zijn afgevaardigden hun rekeningen kontroleeren, er zelfs kopij van nemen. Zoo Brugge, de machtige leider; waar Ieper zijn archief in 1914-1918 verloren heeft (3) en de overige leden van Vlaanderen geen zoo oude rekeningen meer bezitten is die proef op de som onmogelijk, ofschoon dit procédé ook hier, blijkens het nieuwe recht, moet gefunctionneerd hebben. Dit feit opent wijde perspektieven : ruim een halve eeuw vóór dat de Rekenkamer te Rijsel door den eersten Burgondiër werd opgericht blijkt er in Vlaanderen al een dergelijke organisatie te bestaan, net zooals een voorafbeelding van den toekomstigen Raad van Vlaanderen, de Audiëntie, het nieuwe recht uitwerkte en als opperste gerechtshof optrad. Daar naast, de eisch

(1) Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, Handschriften : 75 D 7. — Ik zal, zoodra de oorlogsomstandigheden het mogelijk maken, dit interessante bescheid in een der reeksen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis uitgeven.

(2) Daarover : BLOCKMANS (Fr.), *De zoogenaamde Stadskeure van Geeraardsbergen van tusschen 1067 en 1070* (Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, t. CVI, 1941, bl. 1-93).

(3) Voor die tragische gebeurtenis : [DE SAGHER (H.),] *Archives de la ville d'Ypres*. (Annales de la Société d'Emulation de Bruges, t., 1915-1922, p. 170-172).

van Lodewijk van Nevers in 1333 aan Gent om kopij harer stadsrekening te leveren, om overdracht van het recht de ongeldheffing toe te staan, e.d.m. (1), blijkt nu niet meer zoo los te staan. Het is het doorvoeren tegenover een niet door de bestraffing van 1328 getemde gemeenschap van een sedert 1329-1332 gevolgde, wel overwogen politiek op monarchistischen leest! In hoeverre het optreden van Jakob Van Artevelde die tendens weer te niet heeft gedaan, lokaal zoowel als centraal, blijft vooralsnog een onopgelost, zelfs onbevroed probleem.

Het is na deze schets van de tuchtiging na den opstand van Brugge en Westelijk-Vlaanderen in 1328 niet verwonderlijk dat de revolutionnaire energie en het initiatief in dit deel van het graafschap voor langen tijd gesmoord gebleven is. De volledigheid der overwinning heeft Lodewijk van Nevers er zelfs toe aangezet ook het statuut van Gent en Oudenaarde, zijn voornaamste stutten van tijdens de opstanden, aan te tasten om daar eveneens zijn naar Fransch voorbeeld gerichte plannen te verwezenlijken. Vandaar zijn konflikten, van 1332 tot 1335, met die twee agglomeraties en de langzame omzwaai van de nochtans tot 1338 door de poorterie beheerschte Leie- en Scheldestad tot een nieuw centrum van oproerige, tegen den graaf van Vlaanderen gerichte bewegingen.

Naarmate men het begin van den Honderdjarigen Oorlog benadert, ziet men de strakheid van den graaf, vooral op juridisch gebied, ten overstaan der overwonnenen van 1328 afnemen. Gedeeltelijke toegevingen aan de oude rechtsgeplogenheden volgen elkaar op, vooral ten profijte van Brugge, 't Vrije en Damme. Wanneer het er op aan komt of Vlaanderen voor Frankrijk of voor Engeland kiezen zal, doen én de koning, én Lodewijk van Nevers ultieme pogingen: eerstgenoemde scheldt alle hem nog verschuldigde sommen, wegens Athis, Parijs en Pontoise, zoowel als voor de konfiskatie op de rebellen van Kassel, de Vlamingen kwijt, terwijl de graaf zijn grootste overwinning, het nieuwe recht met de daaraan verbonden monarchistische centralisatiepolitiek, weldra geheel moet prijs geven.

Het zal pas na het zevenjarig beleid van Jakob Van Artevelde zijn dat de eenvormigheids- en centralisatiepogingen vanwege den graaf hernemen zullen, om slechts definitief onder den eersten Burgondiër, die nog op belangrijke buiten-Vlaamsche steunpunten en hulpmiddelen rekenen kon, te triomfeeren.

(1) DE PAUIW (N.), *Cartulaire historique et généalogique des Artevelde* (Commission Royale d'Histoire. — Bruxelles, 1920, in-4°), p. 101-103, no 1; p. 105-111, no 3 en p. 111-117, no 4.